

Arkivex.

BOHUSLÄN

Munkedals- bygd

Nr 1.

1983

Årg. 14

MUNKEDALS HEMBYGDS- OCH FORNMINNESFÖRENING

Gamla bruket i Munkedal.

Bilden visar fallet och den gamla sågen samt sågarbostaden från 1795. Härads-
vägen mot Sörbygden, följde den nuvarande Färgarvägen (syns till höger).
Stenbron finns till höger om vägen vid det lilla huset som fanns intill sväng-
en, men bron syns ej på bilden. Möeberget ser ganska kalt ut, inga träd och
buskar, längst upp syns "gubbens näsa". Bilden är från 1902 och fotograf
är F.Hj. Nordström, som hade sin ateljé på Kviström.

Ett konferens- &
övernattningsställe
i hjärtat av
Bohuslän

Moderna rum och
god mat i trivsamt
miljö

Öppet dagligen från kl. 12 — 19
Lördagar och söndagar stort smörgåsbord

Stornes

HERRGÅRD 0524/120 00

Munkedals fornminnes- och hembygdsföreningens styrelse 1983

Mötet hölls den 5 mars 1983 i Folkets hus festsal.

Sammanträdet öppnades av ordförande Gunnar Hälldén som hälsade samtliga välkomna.

Parentation hölls över fem av föreningens bortgångna medlemmar. Till ordförande vid årsmötet utsågs hr Gunnar Dahlqvist, Möe.

Styrelsen som består av nio ledamöter, blevo följande:

Gunnar Hälldén, ordförande

Henry Gilmsjö, vice ordförande

Anna-Lisa Rasmusson, kassör

Gunilla Karlsson, bitr. kassör

Alfred Carlsson, sekreterare

Ernst Johansson, ledamot

Ernst Eriksson, ledamot

Aina Karlsson, ledamot

Greta Eriksson, ledamot

Styrelsesuppl. Herman Hermansson och Helge Melin.

Revisorer: Hilding Hagberg och Holger Claesson.

Valberedning: Oscar Vik, Gustav Johansson och Georg Claesson.

Kommittéer och annan verksamhet:

Sykrets och hobbyverksamhet: Asta Johansson och Astrid Östlund.

Kultur: Alfred Carlsson, Helge Melin och Ernst Eriksson.

Önnebacka museum: Ernst Johansson, Alfred Carlsson, Helge Melin och Gunnar Hälldén.

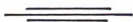
Byombud: Alfred Carlsson och Ragnar Sahlin för Foss s.n, Ruth Aldegren för Valbo-Ryrs s.n, och Åke Hedlund för Håby s.n.

Torpinventerare: Ingrid och Allan Johansson, Alfred Carlsson, Anna och Georg Claesson, Astrid Östlund och Arno Johannesson.

Hembygdsförbundet besökte Kaserna den 12 juni och höll sitt årsmöte på Åtorp.

Wiknerstugan på Kikerud i Valbo-Ryr pålades nytt tegeltak under sommaren, utfört av frivilligt arbetskraft.

Mötet avslutades med ett samkväm, varvid Munkedals musikskola utförde musik och dess ledare Jan-Olof Larsson medverkade med bohusläns historier.

Sammankomster under 1983

Gökotta äger rum den 12 maj kl. 07.00 på Kaserna hembygdsgård (Kristi Him.f.d.) Alla välkomna!

Wiknerspelen äger rum lördagen 25 juni (midsommardagen) med ännu ej fastställt program. (utförligare lämnas i annons och affischering)

Från fjolåret minns vi hembygdsföreningens s.k. trivselkvällar, som var särskilt lyckade med olika former av underhållning. En ny sådan träff blir det den 18 maj kl. 19.00 på Kaserna.

Ett par s.k. hemliga resor finns bland föreningens programpunkter i år. Dessa anordnas under sedvanligt förbehåll lördagen 4 juni och lördagen 3 september. Övriga förfrågningar per telefon 117 20 under arbetstid på Kaserna.

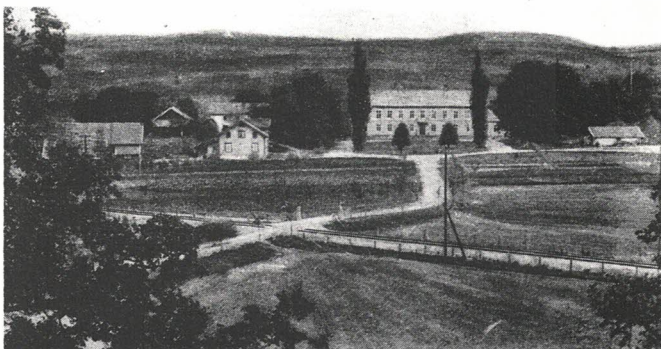
Utöver dessa program tillkommer ytterligare ett antal träffar, av vilka vi skola återkomma till senare.

Vi kan nämna, att en auktion kommer att hållas i församlingshemmet, den 21 oktober. Därvid kommer ett flertal tillverkade alster av föreningens medlemmar, att gå under klubban, tillsammans med mycket annat. Lagg dagen på minnet! Det är ännu långt dit.

Ett tidningsurklipp berättar.

Att vara torpare i forna dagar, var säkerligen inget avundsvärt, särskilt med tanke på de stränga villkor, som ägaren ställde, som till alla delar måste efterföljas. Följande kontrakt har upprättats mellan ägaren av Saltkällans gård och torparen på underlydande stället Backen.

”Jag H. Pettersson, antager härmed till torpare å torpet Backen under Saltkällan, Johannes Andreasson därstädes, från den 1 april mot följande villkor: fyra karldagsverken i veckan året om, samt femtio s.k. hjälpdagsverken under sommaren av torparens hustru, eller arbetsför son, dotter eller piga, allt på egen kost. De förra fullgöres på de dagar dagsverkslistan bestämmer, och de senare efter budning. Kvinnodagsverke skall även förekomma vid infallande hussysslor vid egendomen, såsom bak, tvätt, slakt, skurning m.m. allt på egen kost. Utom dessa sysslor skall torparens hustru spinna åt husbonden, fyra masker lin eller åtta masker blånor årligen, vilka skola återlämnas färdiga senast en månad efter emottagningen.

Sommaren räknas från den 1 april, till den 1 oktober och vintern från 1 oktober till den 1 april.

Torparen skall i likhet med godsets övriga underhavande förrätta nattvakt på Herrgården i den tur och ordning, som honom tillkommer, emot viss ersättning. Torparen skall vidare varje år, upplägga

fem famnar enkel stenmur omkring torpet. Gödsel får ej tagas på egendomen, ej heller får skog på något villkor bortföras från torpet.

Svinkreatur skola önskeligen hållas inom hägnad, så att de ej föröva någon ohägnad, med påföljd att, de bliva utan skonsamhet skjutna, om de inkomma på Herrgårdens ägor och i sådant fall, torparen inte har någon ersättning härför. Betning av torparens djur, inom Herrgårdens enskilda skogar och ägor är strängligen förbjudet och överträdelse straffas med vite och ansvar efter lag. Till vedbrand får ej tagas annat än förtorkad skog, ris, kvist eller ener. Torparen skall noga efterse, att hägnader är i gott skick samt vaka över, att egendomen icke lider något förfall eller förfång, så till hus, som jord, gröda och skog, utan sådant genast underrätta och efter förmåga förekomma.

Allt svedjande och påtändning av rödjeskogar, i såväl in- som utmark förbjudes strängeligen vid laga ansvar och torpets förlust, ävensom elds tillkommande till vallhjon, barn eller mindre vetande personer. Sin lösegendom, den torparen tillhör, må han själv låta försäkra, om han så åstundar.

Allt fiske med vad eller nät är förbjudet. Utan husbondens lov, får torparen ej taga emot något betesdjur, ej heller får han begagna bete åt flera kreatur, än han kan vinterföda.

Om torparen vill antaga dräng ute till tjänst, skall denne visas upp för husbonden innan de städjes och af honom godkännes. Drängen är vidare skyldig, att under arbetstid vid Herrgården, stå under tjänstehjonstadgans föreskrifter. Vid vite af en till sex straffdagsverken, skall torparen framkomma till dagsverkens utförande, på de dagar, som för honom efter dagsverkslistan, vilka uti Contoret och Dagsverkstugan är uppspikade, äro bestämda, så tidigt att han är på stället, då det ringes till arbete, ävensom skall han vid lika ansvar, å olika tider, sig till öfverdagsverksutgörande infinna sig, då han dagen förut, därom blivit tillsagd. Skulle vid ringningen till måltiderna, så ringa del af ett arbete återstår, att dess fullgörande kan ske på en kvart eller halvtimma, får det ej lämnas för än det är färdigt, åtnjutande likvist torparen eller den som utfört arbetet, full vanlig hvilotid. Om aftonen får ej torparen lämna arbetet före den person, som husbonden satt till förman, och derom tillsäger. Torparen skall vidare avlämna alla verktyg och redskap på behörigt ställe.

Torparen får ej utan husbondens lof, antaga något arbete hos främmande, och är skyldig att sjelf framkomma på dagsverke, då husbonden finner att torparens dräng, ej kan nöjaktigt uträtta något ifrågarörande arbete. Tärningsspel, m.fl. spel får ej förekomma vid några sammankomster ej heller dansnöjen får ske utan husbondens lof och tillstånd.

Det åligger torparen, att uppföra sig mycket höfligt, villigt, redbart och gudsfruktigt, med nit och samvetsgrannhet handskas och vårda hvad honom av ägaren anförtratts samt avhålla sig från allt umgänge med och hysande av illa beryktade personer. Brännvinsbränning och minuterung förbjudes, äfvensom allt uppköp till afsalu af hvad det vara månne, så för egen, som andras räkning.

Samtliga underlydande vid egendomen, är skyldiga att inkvartera arméns manskap vid Ellingeröd och Sandbacka, så att var torpare är skyldig lemna nödigt kvarter, åt det manskap, som efter fördelning honom kommer att hysa, och bör torparen från Herrgården, avhämta de lifsförnödenheter, som manskapet mot betalning åstundar och der kan bekommas.

För alla torpets onera af hvad natur som helst, ansvarar torparen. Bryter torparen mot något hvad ofvan föreskrivet är, vare han skyldig att, utan åtnjutande af fardag från torpet, afflytta vid näst efter uppsägningen infallande flyttningstid, ochenligt "matismanna ordom", ersätta all den skada och de förluster, som genom hans förhållande uppkommit.

Detta kontrakt, som finns i original, är cirka 130 år gammalt. Det ovan beskrivna, är endast ett utdrag av de viktigaste punkterna. Självaste godsägaren tycks inte ha så många föreskrifter att uppfylla, dessa lades samtliga på torparen och hans familj och om han inte lydte "nådig herrn", så kan vi utläsa resultat, av alla förpliktelser, torparen hade att åtljda.

Källa: Tidningsurklipp ur Kuriren, 1950-talet.

1943 – 1983

Nya städer

Två nya städer, fick Sverige på nyåret 1943- alltså för 40 år tillbaka. Solna i Stockholms närhet, och Sandviken i Gävleborgs län. Vid denna tid, hade Solna 29.000 invånare medan Sandviken hade 17.000 invånare. Blev det två städer vid årsskiftet, så blev det dubbelt så många köpingar: Hallstahammar, Åseda, Degerfors och Norrahammar. Numera heter det kommuner och begreppet köpingar och städer, nämns inte så ofta.

U-båten Ulven saknad.

Under övningar i farvatten kring Marstrand, rapporterades att U-båten "Ulven" saknades med 33 mans besättning. Fartyget hade minsprängts och alla hade omkommit. U-båten kunde bärgas först flera månader efter olyckan.

Ny film.

"Anna Lans", heter en ny film, som hade premiär för fyrtio år sedan. Den bärande rollen som Anna Lans, spelades av Viveca Lindfors, som skildrade en landsortsflickas öden i storstad.

Kungajubileum

Kung Gustaf V fyllde 85 år den 16 juni.

Bohuslänsk forskare och författare

Sven Rydstrand i Brodalen, Stångenäs ger 1943 ut en bok "Helg och vardag". Tryckningen ombesörjdes av Harriers förlag.

Talare i Munkedals Folkpark.

Den 1 augusti 1943 anlände statsministern P.A. Hansson till Munkedal och höll tal i folkparken, inför en stor publik. Dagen var mycket varm, som frampå kvällen utlöste ett kraftigt åskväder.

Fler nya filmer

Ingrid Bergman fick en av de ledande rollerna i filmen "Klockan klämtar för dig" och inspelades i Amerika.

Frida Winnerstrand ur tiden

Fru Winnerstrand, som tillsammans med sin make, Olof agerade i en radioserie betitlad: familjen Björk, avled 1943 i en ålder av 62 år.

Årets väder

Efter flera kalla vintrar, blev 1943 en annorlunda form av kyla. Förvintern var kall men snön smälte bort redan i januari. Därefter förekom små mängder av nederbörd och i mars kom vårregnet. Året artade sig till att bli ett bra år för växtligheten, vilket också slog in. Världskriget fortsatte i Europa och hade pågått i cirka 4 år och mycket av förnödenheter fick skaffas på ransoneringskort.

1933 – 1983

Ny organist i Foss och Håby.

Till ny kantor, valdes för femtio år sedan i Foss, Thorild Whrame bördig från Billesholm i Skåne. Han efterträdde kantor K. Nygren, född i Österkorsberga, Småland.

Höns och ryggåsstugor.

Som på många andra ställen i landskapet, har Foss m.fl. socknar haft ryggåsstugor i sina omgivningar, bl.a. vid Bråland. Allt har emelletid skattat åt förgängelsen, och för att finna liknade boningar, måste vi förflytta oss söderut, exempelvis till Tjörn eller Orust.

Stugtypen var mest vanlig hos den fattigare befolkningen, och trots en liten golvyta, växte det upp stora barnskaror i dessa torftiga hus. Golvet var nästan alltid av stampad jord, och man var noga med att få tätt runt stenfoten. Vanligt var det, att några höns kunde vara inne och dessa fjäderfä hade särskilda "krypin" där de kunde lägga sitt ägg. På dagen gick de inne och värpte i halmen i någon soffa. Hönsens nattläger kallades "Wawle" eller "hönebänk". Tyvärr blev det spillning på jordgolvet från dessa fjäderfä, och man var dagligen tvungen att med en skrapa "hyvla" bort hönslorten, ordet hygien var inte uppfunnet förr i världen. Men på helgerna skaffade man fram lite enris och dylikt för att det skulle kännas friskare i rummet. Man frågar sig hur folket kunde sova i rummet med dessa kacklande höns. Men människan är nu en gång sådan, att hon tål det mesta. Och det var ju nära till frukostägget.

Från Gullmaren
SALTSJÖSTÄNK

*Saltsjöstänk i sommarsol –
gröna sjöars friska spol
öfver hållar gråa.
Västanbris i julidag,
hvita tärnors vingeslag
öfver fjordar blåa.*

*Saltsjöstänk mot kosterbog –
ejderflock, som sakta drog
in mot fjordens kilar.
Måsen skrattar högt i dag,
seglar fram med långa slag,
breda vingar hvilar.*

*Saltsjöstänk mot hällen rund
studom för en kort sekund
uti solen blänker.
Snöhvitt skum på klargrön sjö
mot en häll på solig ö
som ett duggregn stänker.*

STÖD

*Hembygdsföreningen genom att
ingå som medlem*

Årsavgift 10:— per person

*Beloppet kan lämpligen insättas på
girokonto 58 23 49 - 7*

eller bankgirokonto 665—7480

Reklamtryck?!?

MUNK-REKLAM

så klart!

Bagerivägen 4 - Munkedal - Tel. 0524/121 19

